

KATILIM VE MEVDUAT BANKALARININ TİCARİ KREDİLERİNDE SEKTÖR TERCİHİ: BELİRLEYİCİLER, FARKLILIKLAR VE MOTİVASYONLAR

Mustafa ÇELİK^a

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru: 20 Ağustos 2023

Kabul: 16 Ekim 2023

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

JEL Sınıflandırma:

G21

E51

Anahtar Kavramlar:

Katılım Bankaları,
Mevduat Bankaları,
Ticari Krediler,
Sektör Payı,
Kredi Dağılımı

ÖZ

2008 finansal krizi sonrası dönemde katılım bankaları ve geleneksel bankaların ticari kredi portföyü, birbirlerinden farklı biçimde şekillenmiştir. Söz konusu farklılığın sebeplerinin tespit edilmesi, bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Çalışmada, bankaların ticari kredilerindeki sektör paylarının incelenmesi; söz konusu payları belirleyen değişkenlerin tespit edilmesi ve katılım bankaları ile geleneksel mevduat bankalarının ticari kredilerindeki sektör payları arası farklılığın sebeplerinin ortaya koyulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda 2009-2021 yılları arasındaki 12 farklı sektörün verileri ve banka verilerini içeren panel veri ile regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analizde katılım bankaları ve geleneksel bankaların ticari kredi portföyündeki sektör payları ve bu paylar arasındaki fark bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Sektörlerin finansal ve finansal olmayan bazı özellikleri ise bağımsız değişken olarak dikkate alınmıştır. Analiz neticesinde katılım bankalarının sektör tercihinde büyük oranda finansal olmayan değişkenler etkiliyken; geleneksel mevduat bankalarının sektör tercihinin hem sektörlerin finansal özellikleri hem de finansal olmayan özellikleri tarafından belirlendiği ortaya konulmuştur. Ayrıca katılım bankaları ile geleneksel bankalar arasındaki sektör payı farkı üzerinden gerçekleştirilen analiz, söz konusu farkın hem finansal hem de finansal olmayan bazı sektör değişkenleri ile açıklanabileceğini göstermektedir. Sonuçlar, katılım bankalarının bankacılık faaliyetlerinde finansal hedeflerinin yanı sıra finansal olmayan motivasyonlarının da bulunduğunu doğrulamaktadır.

<https://doi.org.tr/10.54863/jief.1346790>

^a **Sorumlu Yazar:** Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü-Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı, E-posta: mcelik@mehmetakif.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6974-7466>

Kaynak göster: Çelik, M. (2023). Katılım ve Mevduat Bankalarının Ticari Kredilerinde Sektör Tercihi: Belirleyiciler, Farklılıklar Ve Motivasyonlar. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 9(2), 181-209, <https://doi.org.tr/10.54863/jief.1346790>.

© IZU Uluslararası İslam Ekonomi ve Finansı Araştırma ve Uygulama Merkezi. Tüm Hakları Saklıdır.

SECTOR PREFERENCE IN PARTICIPATION AND DEPOSIT BANKS' COMMERCIAL LOANS: DETERMINANTS, DIFFERENCES AND MOTIVATIONS

Mustafa ÇELİK^a

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Turkey

ARTICLE INFO

Article history:

Received: August 20, 2023

Accepted: October 16, 2023

Article Type:

Research Article

JEL Classification:

G21

E51

Keywords:

Participation Banks,
Deposit Banks,
Commercial Loans,
Sector Shares,
Lending Composition

ABSTRACT

In the period after the 2008 financial crisis, the commercial loan portfolios of participation banks and traditional banks is shaped differently from each other. Determining the reasons for this difference constitutes the purpose of this study. Paper aims to analyze sectoral distribution of banks' commercial loans; to identify the variables that determine this distribution and to reveal the reasons of the differences between the sectoral shares of participation banks and traditional deposit banks' commercial loans. In this context, regression analysis is performed with panel data of 12 different sectors and banks between the years 2009-2021. In the analysis, the sectoral shares of participation banks and traditional banks' commercial loan portfolio and the difference between these shares are determined as dependent variables. Some financial and non-financial characteristics of the sectors are taken into consideration as independent variables. According to the analysis results, non-financial variables are the most important determinants in the sector preference of participation banks while deposit banks' sector preference is affected by both financial and non-financial sector characteristics. Moreover, the analysis that performed on the sector share differences between participation banks and traditional banks demonstrates that the difference can be explained by some financial and non-financial sector variables. Results verify that participation banks have non-financial motivations beside their financial targets in their banking activity.

<https://doi.org/tr/10.54863/jief.1346790>

^a **Corresponding Author:** Assist. Professor, Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Business-Accounting and Finance Department, E-mail: mcelik@mehmetakif.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6974-7466>

To cite this article: Çelik, M. (2023). Sector Preference in Participation and Deposit Banks' Commercial Loans: Determinants, Differences and Motivations. *Journal of Islamic Economics and Finance*, 9(2), 181-209, <https://doi.org/tr/10.54863/jief.1346790>.

© IZU International Research Center for Islamic Economics and Finance. All rights reserved.

GİRİŞ

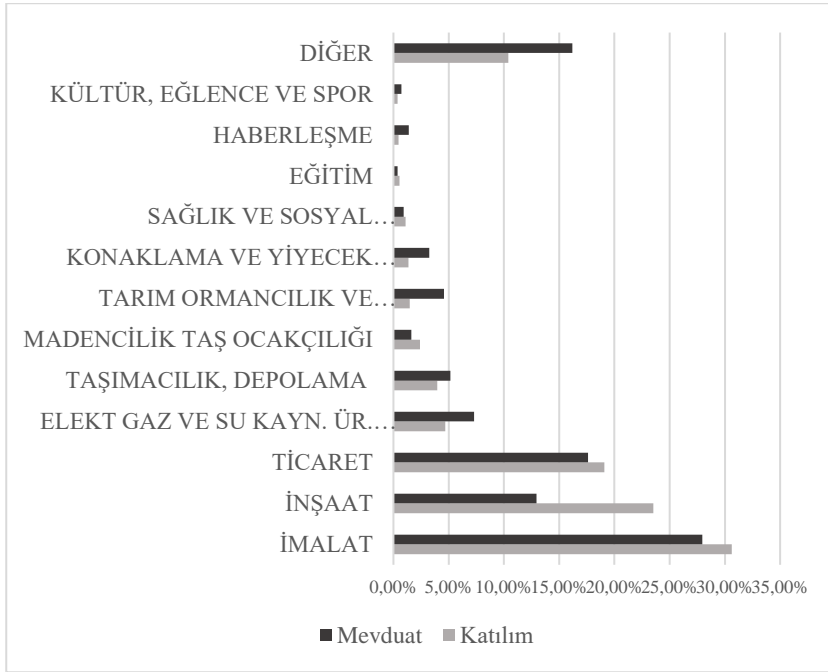
İslami kural ve ilkeler içerisinde faaliyetlerini sürdürmek isteyen kişi, kurum, organizasyon ve devletlerin finansal ihtiyaçlarının bir sonucu olarak ortaya çıkan katılım bankalarının (Bafra, 2015:74) faaliyetleri oldukça iyi tasarlanmış bir teorik çerçeveye göre düzenlenmektedir. Bu teorik çerçeve, katılım bankalarının işleyişinde uyulması zorunlu kâr-zarar paylaşımı, faizsiz bankacılık ve ahlakilik gibi ilkeler belirlemiştir (Özen, 2019: 18-21). Söz konusu ilkelere göre katılım bankaları, mevduat bankalarından farklı olarak fon tahsislerini doğrudan nakit olarak yapmamakta, proje kârlılığını kredinin teminatlarına üstün tutmakta ve daha sınırlı finansal enstrümanlarla daha uzun vadeli finansman sağlamaktadır (Özulucan ve Deran, 2009:95). Bu sayede finansal sistemin faizin bulunmadığı, kazançların daha adil ve dengeli bir biçimde dağıtımının gerçekleştiği ve riskin daha dengeli bir biçimde paylaşıldığı bir şekilde dönüşüm geçirmesi amaçlanmaktadır (Omar ve Haq, 1996:23).

Katılım bankalarının teoride belirlenmiş ilkelere ve amaçlara uygulamada ne düzeyde uyum gösterdiği hususu çoğu zaman sorgulanmaktadır (Asutay, 2011; Terzi, 2013; Farooq, 2015). Gündelik hayatta katılım bankalarının faaliyetinin geleneksel bankalarla çok benzer olduğu ve söz konusu faaliyetlerin “kitabına uydurmak” yoluyla İslam dinine uygun gibi gösterildiği eleştirileri de yapılmaktadır. Çalışma, bahsi geçen eleştiri ve sorgulamaların bir sonucu olarak katılım bankaları ile mevduat bankalarının ticari kredi sektör tercihinin ne gibi motivasyonlar ve belirleyiciler altında gerçekleştiğini anlamayı amaçlamaktadır. Belirlenen amaç etrafında katılım bankalarının ticari kredi sektör tercihinde mevduat bankalarından farklı saiklere sahip olup olmadığı sorgulanmakta ve bu sorgulama ampirik düzeyde teste tabi tutulmaktadır.

Türkiye’de sektörlerin katılım ve mevduat bankaları ticari kredi havuzundan aldığı ortalama payları gösteren Grafik 1, çalışmanın sorusunu anlamlı hale getirmektedir. Çünkü görülebileceği üzere katılım bankaları ve mevduat bankalarının ticari kredi sektör tercihi, 2009-2021 yılları arası dönemde birbirinden oldukça farklı şekilde gerçekleşmiştir. Katılım

bankaları, imalat, inşaat ve ticaret gibi sektörlerde yoğunlaşmış ve kredi portföyünün önemli bir kısmını bu sektörlere ayırmıştır. Öte yandan mevduat bankaları daha dağınık bir kredi portföyünü tercih etmiştir. Çalışma, bahsi geçen farklılaşmanın sebebinin katılım bankalarının teorik çerçevesinde belirlenmiş ilkelere göre mi yoksa geleneksel bankacılık anlayışı ve rekabet koşullarına göre mi oluştuğunu sorgulamaktadır.

Grafik 1: Sektörlerin Mevduat ve Katılım Bankaları Ticari Kredi Havuzu Payları

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Aylık Bankacılık Sektörü Verileri

Çalışma üç başlıktan oluşmaktadır. İlk başlık olan literatürde, çalışmanın konusu ile yakından ilgili akademik çalışmalar ve bunların sonuçları sunulmuş; araştırma başlığında ise Türkiye’de katılım ve mevduat bankalarının ticari kredilerindeki sektör tercihini belirleyen faktörleri tespit etmeye yönelik panel regresyon analizine yer verilmiştir. Son olarak sonuç ve öneriler başlığında, gerçekleştirilen analizin sonuçları, çalışmanın amacı ve sorusu kapsamında incelenerek çıkarımlarda bulunulmuştur.

LİTERATÜR

Mevcut literatür bankaların kredi portföyü tercihlerinin bankaya özgü nitelikler ve dış düzenlemeler tarafından belirlendiğini ortaya koymaktadır. Banka türü, banka büyüklüğü, banka sahiplik yapısı ve banka kurullarının yapısı kredi portföyü dağılımının oluşumunda etkili bankaya özgü nitelikler olarak öne çıkmaktadır. Sermaye düzenlemeleri, hukuki çevre özellikleri ve kredi bilgi paylaşımı ise kredi portföyü dağılımının oluşumunda etkili dış düzenleme nitelikleri olarak çalışmalara konu edilmiştir.

Banka türlerinin kredi portföyü üzerindeki etkisini konu alan çalışmalar, katılım bankaları ve geleneksel bankalar arasındaki farklılıkları açıkça göstermektedir. Farooq vd. (2018), katılım bankalarının emlak-gayrimenkul sektörleri üzerinde yoğunlaştığını çünkü bu sektörlerin güvenli liman olduğu algısının hakim olduğunu; beklentinin aksine sabit getirili ürünleri kâr-zarar paylaşımı içeren ürünlere tercih ettiğini; yine beklentinin aksine tüketici finansmanına, geleneksel bankalardan daha çok ağırlık verdiğini; bu durumun da borç kültürüne katkı sağladığını belirtmiştir. Tayem (2022), katılım bankalarının KOBİ'lere geleneksel bankalara oranla daha az kredi sağladığını ortaya koymuştur. Bu çalışmanın tam aksi sonuçları olan Aysan vd. (2016), katılım bankalarının kredi havuzunda KOBİ'lere daha fazla yer vermeye yatkın olduklarını ve bu bankaların KOBİ kredi portföyleri kalitesinin geleneksel bankalarla benzer özellikler taşıdığını göstermiştir.

Banka büyüklüğünün banka kredi portföyü dağılımına etkisini inceleyen çalışmaların sonuçları farklı kapsamlarda gerçekleştirilmelerine rağmen uyum içerisindedir. Sevastyanova (2008), banka büyüklüğü arttıkça banka kredi portföyündeki büyük işletme payı ve konut finansmanı payının arttığı ve banka küçüldükçe KOBİ'lerin kredi havuzundan aldığı payın yükseldiği sonuçlarına ulaşmıştır. Benzer sonuçları De Haas vd.'de (2010) görmek mümkündür. Çalışmalarında büyük bankaların portföylerinin daha büyük müşterilerden, küçük bankaların ise büyük oranda KOBİ'lerden oluştuğunu ortaya koymaktadırlar. Öte yandan De la Torre vd. (2008), uzun vadede büyük bankaların sahip olduğu ölçek ekonomisi, yüksek teknoloji ve kaynaklar sayesinde KOBİ kredilendirmesinde öne çıkabileceği

tahmininde bulunmaktadır. Panda vd. (2017), daha büyük bankaların öncelikli sektör kredilendirmesine ağırlık verdiğini göstermiştir.

Banka sahiplik yapısının kredi portföyü dağılımı üzerindeki etkisi, literatürde en çok yer verilen konular arasında yer almaktadır. Berger vd. (2001), yabancı bankaların KOBİ'ler hakkında edindiği bilgilerin yerli bankaların edinebildikleri kadar kaliteli olmadığını bu sebeple portföylerinde KOBİ payının daha düşük olduğunu belirtmektedir. Benzer sonuçları, Claeyns ve Hainz (2007) ile Van Tassel ve Vishwasrao'da da (2007) görmek mümkündür. Sevastyanova (2008), yabancı bankaların diğer bankalara oranla konut finansmanı ve KOBİ kredilerine daha fazla yer verdiğini göstermiştir. De Haas vd. (2010), yabancı bankaların kredi portföylerinde konut kredilerine ve yabancı işletme kredilerine daha fazla, KOBİ kredilerine ise daha az yer verdiğini; yerli bankaların yabancı işletme kredilerine daha az, devletin ortağı olduğu işletme kredilerine daha fazla yer verdiğini ortaya koymuştur. Panda vd. (2017), kamu sermayeli bankaların öncelikli sektör kredilendirmesine ağırlık verdiğini belirtmiştir. Tayem (2022), yabancı bankaların kredi portföylerinde KOBİ'lere daha az yer verdiğini ortaya koymuştur.

Banka kredi portföyü ve banka kurul yapısı arasındaki ilişkiyi inceleyen tek çalışma olan Naim ve Rahman (2023), yönetim kurulu bağımsızlığı-büyüklüğü ve kredi portföyünde kâr-zarar ortaklığına dayalı finansman payı arasında pozitif ilişki tespit etmiştir. Ayrıca aynı değişkenlerin bankaların kredi portföyünün çeşitlendirmesini arttırdığını da ortaya koymuştur. Katılım bankaları bünyesindeki fetva kurulunun daha büyük olması ve farklı bankaların fetva kurullarından üye içermesinin bankanın portföyündeki kâr zarar ortaklığına dayalı finansman payını arttırdığını ve kredi portföyünü daha çeşitli hale getirdiğini göstermiştir.

Dış düzenleme niteliklerinin banka kredi portföyü üzerindeki etkisini konu alan çalışmalar, sermaye düzenlemeleri, hukuki çevre özellikleri ve kredi bilgi paylaşımı konularını ele almıştır. Haselmann ve Wachtell'e (2010) göre, bankalar iyi işleyen bir hukuki ortamda faaliyet gösteriyorsa kredi portföylerini daha çok KOBİ'lere ve konut kredilerine ayırmakta; hukukun

düzenli işlemediği bir çevrede faaliyet gösteriyorsa da kredi portföylerinin büyük kısmını büyük işletmelere ve devlete ayırmaktadır. De Haas vd. (2010), hukuki ortamın düzenli işleyen bir yapıda olması durumunda kredi portföylerinin yerli işletmeler lehine değiştiğini ortaya koymuştur. Bahadır ve Valev (2019), kredi bilgi paylaşımı arttıkça banka kredi portföyünde konut kredisi payının yükseliş gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Auer vd. (2022), bankaların ek sermaye tamponu düzenlemesinin ardından kredi portföylerini büyüttüğünü ve daha küçük ve daha riskli işletmelere kredi portföyünde daha fazla yer vermeye başladığını göstermiştir.

Literatür bir bütün olarak incelendiğinde çalışmaların banka kredi portföyü dağılımının sebeplerini bankaya özgü niteliklerde ve dış düzenlemelerde aradığı görülmektedir. Bu çalışma, banka kredi portföyü dağılımında banka türünün yanında, sektör (müşteri) özelliklerinin de etkisini tartışması yönüyle literatüre katkı sağlamayı amaç edinmektedir.

ARAŞTIRMA

Araştırma, bankaların ticari kredi portföylerindeki sektör paylarını belirleyen finansal ve finansal olmayan değişkenleri tespit etmek ve katılım bankaları ile geleneksel mevduat bankalarının ticari kredi portföylerindeki sektör payları arası farklılığın sebeplerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın kapsamı, Türkiye'deki mevduat bankacılığı ve katılım bankacılığı sektörü olarak belirlenmiştir. Oldukça kapsamlı olan banka ticari kredi portföylerinin kapsamı araştırmada 12 sektörle sınırlandırılmıştır. Söz konusu 12 sektör hem katılım hem de mevduat bankalarında en yüksek kredi payına sahip büyük sektörler arasından seçilmiştir. Bu sektörler, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu verisine göre analiz dönemi olan 2009-2021 yılları arasında katılım bankacılığı ticari kredi portföyünün ortalama %89.59'unu; mevduat bankacılığı ticari kredi portföyünün ise %83.79'unu oluşturmaktadır.

Araştırmanın kapsamına giren sektörler ve sektörlerin finansal (Tablo 1) ve finansal olmayan özelliklerinin (Tablo 2) analiz dönemi ortalama değerleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 1: *Analiz Kapsamındaki Sektörlerin Finansal Özellikleri*

<i>Sektör Adı</i>	<i>Aktif Büyüklüğü Payı</i>	<i>Cari Oran</i>	<i>Kaldıraç Oranı</i>	<i>Faiz Karşılama Oranı</i>	<i>Varlık Karlılığı Oranı</i>	<i>Firma Sayısı</i>
<i>İmalat</i>	31.39%	1.43	0.62	4.73	4.19%	161.938
<i>Ticaret</i>	25.77%	1.32	0.71	3.87	2.31%	318.556
<i>İnşaat</i>	16.27%	1.25	0.78	4.59	1.20%	137.953
<i>Elektrik, Gaz ve Su Kay. Üretim Ve Dağıtım</i>	9.09%	1.02	0.69	1.73	-0.61%	8.527
<i>Taşımacılık, Depolama</i>	7.28%	1.37	0.69	0.64	0.19%	50.032
<i>Konaklama Ve Yiyecek Hizmetleri</i>	3.27%	0.97	0.72	1.26	-2.25%	53.552
<i>Haberleşme</i>	2.62%	1.54	0.51	5.11	3.33%	2.146
<i>Madencilik Taş Ocakçılığı</i>	2.11%	1.44	0.55	5.06	6.30%	6.391
<i>Sağlık Ve Sosyal Hizmetler</i>	0.87%	1.17	0.63	4.61	1.42%	24.563
<i>Tarım Ormanlık Ve Balıkçılık</i>	0.64%	1.21	0.62	2.33	1.32%	13.685
<i>Eğitim</i>	0.47%	0.81	0.71	3.59	0.98%	16.649
<i>Kültür, Eğlence Ve Spor</i>	0.23%	0.87	0.77	4.16	-1.76%	5.700

Kaynak: *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Reel Sektör İstatistikleri, Sektör Bilançoları*

Tablo 2: *Analiz Kapsamındaki Sektörlerin Finansal Olmayan Özellikleri*

Sektör Adı	Aktif Devir Hızı ¹	Firma Başına Çalışan Sayısı	Sektörde KOBİ'lerin Aktif Payı	Yapılmakta Olan	Firma Sayısı
				Yatırımların Aktif İçerisindeki Payı ²	
İmalat	0.99	26.38	35.41%	3.04%	161.938
Ticaret	1.74	7.08	59.78%	0.86%	318.556
İnşaat	0.36	10.91	63.64%	2.85%	137.953
Elektrik, Gaz ve Su Kay. Üretim ve Dağıtım	0.55	20.67	28.56%	8.09%	8.527
Taşımacılık, Depolama	0.78	14.56	34.42%	8.28%	50.032
Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri	0.49	17.78	60.59%	3.98%	53.552
Haberleşme	0.47	10.32	13.25%	2.37%	2.146
Madencilik Taş Ocakçılığı	0.43	25.04	34.25%	7.20%	6.391
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	0.78	18.58	51.41%	3.76%	24.563
Tarım					
Ormanlık Ve Balıkçılık	0.71	6.03	75.70%	4.99%	13.685
Eğitim	0.68	20.48	66.94%	4.30%	16.649
Kültür, Eğlence ve Spor	0.51	7.66	78.95%	4.25%	5.700

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Reel Sektör İstatistikleri, Sektör Bilançoları

Araştırmanın Modeli, Veri Seti ve Değişkenler

Araştırmada kullanılan değişkenler, bağımlı ve bağımsız değişkenler olarak ikiye ayrılmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenler de kendi aralarında finansal ve finansal olmayan değişkenler olarak kategorilendirilmiştir.

Araştırmanın ilk iki bağımlı değişkeni, sektörlerin katılım ve mevduat bankalarındaki nakdi ve nakdi olmayan kredileri toplamının ticari kredi

¹ Verimlilik ölçütü

² Yatırım niyeti ölçütü

portföyü içerisindeki paylarıdır. Bir diğer bağımlı değişken ise sektörlerin katılım bankaları ticari kredi portföyündeki payı ile aynı sektörlerin mevduat bankaları ticari kredi portföyleri içerisindeki payı arasındaki farktır. İlk iki değişkenin kullanımı ile katılım bankaları ile mevduat bankalarının ticari kredi sektör tercihlerini etkileyen faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Üçüncü değişkenin kullanımı ile de katılım bankaları ve mevduat bankalarının sektör tercihleri arasındaki farkı etkileyen faktörlerin tespitini yapmak hedeflenmektedir. Bağımlı değişkenler, 2009-2021 yılları arasında kapsayan yıllık verilerden oluşmaktadır. Bu veriler, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun aylık bankacılık sektörü verileri içerisindeki sektörel kredi dağılımı kısmından elde edilmiştir.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri, sektörlerin finansal ve finansal olmayan özelliklerinden oluşmaktadır. Analiz kapsamına alınan 12 sektörün araştırmada kullanılan finansal özellikleri aktif büyüklüğü, likidite durumu, borçluluk durumu, borç ödeme kapasitesi ve karlılık olarak belirlenmiştir. Finansal olmayan özellikler ise sektör verimliliği, sektör istihdam yaratma kapasitesi, doğrudan toplumsal fayda içerme durumu, sektör içerisindeki KOBİ payı ve yatırım niyetinden oluşmaktadır. Söz konusu değişkenler 2009-2021³ yılları arasında kapsayan yıllık verilerden oluşmaktadır. Bu veriler, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın sektör bilançoları veri setinde sunulan bilgiler kullanılarak oluşturulmuştur.

Finansal sektör özelliklerini gösteren değişkenlerden ilki olan BUY değişkeni, sektörün aktif büyüklüğünün seçilen sektörler içerisindeki göreceli büyüklüğünü göstermektedir. Daha büyük olan firmaların daha yüksek kaldıraç kullanabilmesi, borcu daha kolay yönetebilmesi (Hallajian ve Tilehnoei, 2016:99) ve krediye daha kolay erişebilmeleri sebebiyle (Okura, 2008:165) daha fazla kredi kullanması doğaldır. Söz konusu değişken bu sebeple analize dahil edilmiş ve bir kontrol değişkeni olarak görülmüştür. CARI değişkeni, sektörün kısa vadede ödemesi gerekli

³ Çalışma, 2008 finansal krizi sonrası dönemi kapsamaktadır. TCMB veri setinde sektör bilançoları, makalenin yazıldığı dönem itibarıyla 2021 yılına kadar olan veriyi içermektedir. Bu sebeple veri toplama aralığı 2009-2021 olarak seçilmiştir.

yükümlülüklerinin kaç katı dönen varlığa sahip olduğunu göstermektedir. BORCOD değişkeni de sektörün faiz ödemelerinin kaç katı faiz ve vergi öncesi kâra sahip olduğu göstermektedir Bu oranlar yükseldikçe firmaların likidite seviyesinin yükseleceği ve bu sebeple de daha az dış finansmana ihtiyaç duymaları beklenmektedir (Frieder and Martell, 2006:1; Lipson and Mortal, 2009:612). Bu oranların yüksek olduğu sektörlerin bankalarla daha az kredi ilişkisine gireceği düşüncesiyle söz konusu değişkenler analize dahil edilmiştir. KALD değişkeni, sektörün varlıklarını hangi oranda dış kaynaklarla finanse ettiğini göstermektedir. Bu değişkenin yüksek değer alması, firmaların temerrüt riskini arttırmakta ve bu sebeple söz konusu firmaları kredi verme açısından bankalar için daha az çekici hale de getirebilmektedir (Di Patti vd., 2015:253). Daha fazla borçlanmanın bahsi geçen etkisi sebebiyle değişken analize dahil edilmiştir. KAR değişkeni, sektörlerin aktif büyüklüğünün hangi oranında kâr elde ettiğini göstermektedir. Kârlılığı yüksek olan sektörlerin Finansal Hiyerarşi Teorisi (Myers ve Majluf, 1984) gereği dış borçlanmaya daha geç ihtiyaç duyacağı ve bu sebeple de kârlılığı yüksek firmaların daha az kredi kullanacağı (Chen, 2004:1341; Gropp ve Heider, 2010:588) düşüncesiyle değişken analize dahil edilmiştir.

Finansal olmayan sektör özelliklerini gösteren değişkenlerden ilki olan VER, sektörün varlık büyüklüğünün hangi oranında net satış yapabildiğini; bir başka deyişle elindeki varlıkları ne ölçüde verimli kullandığını göstermektedir. Verimliliği yüksek firmaların daha düşük iflas ve finansal sıkıntı maliyetlerinin getirdiği avantajla daha kolay ve uygun faiz oranlarıyla borçlanabilmesi (Margaritis ve Psillaki, 2007:1448) sebebiyle daha fazla dış finansman kullanacağı düşünülmektedir. IST değişkeni, sektörlerin birim başına ne kadar istihdam sağladığı göstermektedir. KOBİ değişkeni ise KOBİ'lerin sektör içerisindeki görece büyüklüğünü göstermektedir. İki değişkenin de sektörlerin toplumsal fayda yaratma düzeyi (istihdam oluşturma, sermayeyi taban yayma vb.) hakkında fikir verebileceği açıktır. Katılım bankaları, geleneksel bankalardan farklı olarak kârın yanında sosyal faydayı da göz önünde bulundurduğu (Özen, 2019:18-21) için söz konusu

değişkenler analize dahil edilmiştir. YAT değişkeni, yapılmakta olan yatırımların sektör varlık büyüklüğü içerisindeki payını göstermektedir. Katılım bankalarının tercih ettiği fon kullanım yöntemlerinin yatırım finansmanına daha uygun özellikler içermesi sebebiyle (Özulucan ve Deran, 2009:95) bu değişkenin katılım bankalarınca dikkate alınması beklenmektedir. Bu değişkenin sektörlerin yatırım niyeti ve kapasitesi hakkında fikir vereceği düşünülmektedir. DUMF değişkeni, eğitim ve sağlık-sosyal hizmetler gibi dolaysız (direkt) sosyal fayda içeren sektörlerin diğer sektörlerden ayrı olarak incelenmesi amacıyla analize dahil edilmiştir. Katılım bankalarının karz-ı hasen gibi fonlama yöntemleriyle sosyal fayda içeren proje ve sektörleri finanse etme hedefinin bulunduğu (Çidem, 2020) göz önüne alındığında bu sektörlerin katılım bankalarının kredi havuzunda daha yüksek pay alması beklenmektedir.

Araştırmada kullanılan değişkenlere ilişkin bilgiler **Tablo 3**'te topluca sunulmuştur:

Tablo 3: Analizde Kullanılan Değişkenler

<i>Değişken</i>	<i>Kısaltma</i>	<i>Hesaplama Biçimi</i>	<i>Kaynak</i>
Sektör Katılım Bankacılığı Payı	KATPAY	Sektörün Katılım Bankalarındaki Kredileri Toplamı / Katılım Bankacılığı Ticari Krediler Toplamı	BDDK
Sektör Mevduat Bankacılığı Payı	MEVPAY	Sektörün Mevduat Bankalarındaki Kredileri Toplamı / Mevduat Bankacılığı Ticari Krediler Toplamı	BDDK
Sektör Katılım ve Mevduat Bankacılığı Payı Farkı	FARKPAY	KATPAY-MEVPAY	BDDK
Aktif Büyüklüğü	BUY	Sektörün Aktif Büyüklüğü/12 Sektörün Aktif Büyüklüğü Toplamı	TCMB
Likidite Durumu	CARI	Sektör Dönen Varlıkları/Sektör Kısa Vadeli Yabancı Kaynakları	TCMB

<i>Değişken</i>	<i>Kısaltma</i>	<i>Hesaplama Biçimi</i>	<i>Kaynak</i>
Borçluluk Durumu	KALD	1-Sektör Özkaynakları/Sektör Aktif Büyüklüğü	TCMB
Borç Ödeme Kapasitesi	BORCOD	Sektör Faiz ve Vergi Öncesi Kart/Faiz Ödemeleri	TCMB
Karlılık	KAR	Sektör Net Kart/Sektör Aktif Büyüklüğü	TCMB
Verimlilik	VER	Sektör Net Satışları/Sektör Aktif Büyüklüğü	TCMB
İstihdam Yaratma Kapasitesi	IST	Sektör Çalışan Sayısı/Sektör Firma Sayısı	TCMB
Doğrudan Toplumsal Fayda İçerme Durumu	DUMF	Eğitim ve Sağlık, Sosyal Hizmetler Sektörü için 1; diğer sektörler için 0	TCMB
Yatırım Niyeti	YAT	Sektörün Yapılmakta Olan Yatırımlar Büyüklüğü/Sektör Aktif Büyüklüğü	TCMB
KOBİ Payı	KOBI	Sektördeki KOBİ'lerin Aktif Büyüklüğü Toplamı/Sektör Aktif Büyüklüğü	TCMB

Söz konusu değişkenler aşağıda verilen üç model içerisinde bağımlı ve bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. n , sektörü göstermekte ve 1'den 12⁴'ye kadar değer almaktadır. t ise yılı göstermekte ve 2009-2021 arası değerler almaktadır. a terimi, modelin sabit katsayısını ve e terimi de hata katsayısını ifade etmektedir.

Model 1:

⁴ 12 sektörün analize dahil edilmesi sebebiyle

$$KATPAY_{n,t} = a_{n,t} + BUY_{n,t} + CARI_{n,t} + KALD_{n,t} + BORCOD_{n,t} + KAR_{n,t} + VER_{n,t} + IST_{n,t} + DUMF_{n,t} + YAT_{n,t} + KOBI_{n,t} + e_{n,t}$$

Model 2:

$$MEVPAY_{n,t} = a_{n,t} + BUY_{n,t} + CARI_{n,t} + KALD_{n,t} + BORCOD_{n,t} + KAR_{n,t} + VER_{n,t} + IST_{n,t} + DUMF_{n,t} + YAT_{n,t} + KOBI_{n,t} + e_{n,t}$$

Model 3:

$$FARKPAY_{n,t} = a_{n,t} + BUY_{n,t} + CARI_{n,t} + KALD_{n,t} + BORCOD_{n,t} + KAR_{n,t} + VER_{n,t} + IST_{n,t} + DUMF_{n,t} + YAT_{n,t} + KOBI_{n,t} + e_{n,t}$$

Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin açıklayıcı istatistikler Tablo 4'te sunulmuştur:

Tablo 4: Değişkenlere İlişkin Açıklayıcı İstatistikler

	Gözlem Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	Minimum	Maksimum
KATPAY	156	0.0746618	0.1027946	0.0013595	0.3537186
GELPAY	156	0.0698274	0.0821844	0.0027954	0.3119271
FARKPAY	156	0.0048344	0.038625	-0.0480729	0.1620838
BUY	156	0.0751496	0.0921755	0.001759	0.3295957
CARI	156	1.182651	0.2522876	0.7309019	2.242519
KALD	156	0.6666701	0.1157655	0.3944419	1.000904
BRCOD	156	3.474142	2.544513	-2.474939	12.29819
KAR	156	0.0138632	0.0353802	-0.0926373	0.148601
VER	156	0.7085721	0.364727	0.2893741	1.867229
IST	156	15.77665	7.148762	5.474521	38.85662
DUMF	156	0.1666667	0.3738783	0	1
YAT	156	0.0449765	0.0262762	0.0068745	0.1427697
KOBI	156	0.5024179	0.203267	0.0651729	0.8657854

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada panel regresyon yöntemi tercih edilmiştir. Bu yönde bir tercihin ilk sebebi kullanılan veri setinin panel veri özelliğine sahip

olmadır. İkinci sebep ise araştırmanın değişkenler arasındaki doğrusal ilişkiyi inceleme amacıyla olmasıdır.

Panel veri, birden fazla birim bazındaki yatay kesit gözlemlerin belirlenmiş bir zaman içerecek şekilde derlenmesi ile oluşturulan veri türüdür (Hill vd., 2011:8). Panel tipi verilerin daha erişilebilir ve daha fazla üretilmesiyle birlikte birçok araştırmacı panel verileri kullanmaya başlamıştır. Çünkü panel veriler daha fazla değişkenlik içermekte ve zaman serileri ile yatay kesit verilerinin tek başına açıklayamadığı konuların ele alınmasında yardımcı olmaktadır (Kennedy, 2008:282).

Regresyon analizi ise, bir değişkendeki (bağımsız değişken) değişikliklerin başka bir değişkenin (bağımlı değişken) değişimi üzerindeki etkisini bulmayı amaçlayan analiz türüdür (Sevüktekin, 2013:231-232). Panel veri üzerinden gerçekleştirilen regresyon analizi de panel regresyonu yöntemini oluşturmaktadır.

Panel veriler hem birimleri hem de zamanı içerdiğinden, panel veri modellerinde birim etki, zaman etkisi veya her ikisini birden görmek mümkündür. Panel veri regresyonunda bu etkiler sabit etkiler ve tesadüfi etkiler modelleri aracılığıyla dikkate alınmaktadır (Park, 2011:1). Panel regresyon analizinde hangi modelin kullanılacağına karar vermede gözlemlenemeyen heterojenlik önemli bir husustur. Gözlemlenemeyen heterojenlik, bazı değişkenlerin dışlanması nedeniyle bağımlı değişkendeki değişimlerin mevcut değişkenlerle tam olarak açıklanamaması sorunudur (Tatoğlu, 2016:7).

Panel regresyonda, gözlemlenemeyen heterojenlik problemi birimlere özgü etki ile çözülebilirse, sabit etkiler modeli kullanılmaktadır. Eğer gözlemlenemeyen heterojenlik problemi hata terimi ile çözülebilirse, tesadüfi etkiler modeli uygulanmaktadır. İstatistiksel bir bakış açısıyla, model üzerinde gerçekleştirilen F-testinin hipotezi reddedilebilirse sabit etkiler mevcutken; LR testinin hipotezi reddedilebiliyorsa tesadüfi etkiler mevcut olmaktadır. Her iki testin de hipotezleri reddedilebiliyorsa, model karar sürecinde Hausman testi kullanılmaktadır. Hausman Testinin H_0 hipotezi

reddedilebiliyorsa sabit etkiler modeli kullanılmakta; aksi halde tesadüfi etkiler modeli tercih edilmektedir (Park, 2011:16-17).

Panel regresyonda kullanılacak modele karar verildikten sonra; varsayım testlerine geçilmektedir. Varsayım testi sonuçlarına göre uygun tahmincinin seçilmesi mümkün olmaktadır. Oluşturulan modeller, birimler arası korelasyon, otokorelasyon ve değişen varyans gibi istatistiki problemlere karşı test edilmektedir. Eğer model, sabit varyans, korelasyonsuzluk ve birimler arası korelasyonsuzluk varsayımlarını karşılayamıyorsa, Arellano, Froot & Rogers, Driscoll & Kraay, ve Beck-Katz gibi dirençli tahmincilere başvurulmaktadır (Tatoğlu, 2016:211-287).

Tablo 5: Model ve Tahminci Seçimi İçin Gerçekleştirilen Testler

	Model 1	Model 2	Model 3
<i>F Testi</i>	$F(11, 135) = 21.20$ (Prob>0.0000)	$F(11, 135) = 31.66$ (Prob>0.0000)	$F(11, 135) = 20.38$ (Prob>0.0000)
<i>LR Testi</i>	$chibar2(01) = 53.88$ (Prob>0.0000)	$chibar2(01) = 128.91$ (Prob>0.0000)	$chibar2(01) = 78.43$ (Prob>0.0000)
<i>Hausman Testi</i>	$chi2(9) = 11.22$ (Prob>chi2 = 0.2613)	$chi2(9) = 213.83$ (Prob>chi2 = 0.0000)	$chi2(9) = 84.34$ (Prob>chi2 = 0.0000)
<i>Levene, Brown ve Forsythe Testi</i>	$W0 = 9.8341905$ (Prob>F=0.000)	-	-
	$W50 = 6.043079$ (Prob>F=0.000)		
	$W10 = 8.89844$ (Prob>F=0.000)		
<i>Değiştirilmiş Wald Testi</i>	-	$chi2(12) = 5072.12$ (Prob>chi2 = 0.0000)	$chi2(12) = 20041.47$ (Prob>chi2 = 0.0000)
<i>Değiştirilmiş Bhargava et al. Durbin-</i>	0 .39236317	0 .53754532	0 .46368433

	Model 1	Model 2	Model 3
<i>Watson Test İstatistiği</i>			
<i>Baltagi-Wu LBI Test İstatistiği</i>	0 .80784453	0 .68873354	0 .79270696
<i>Breusch-Pagan LM Bağımsızlık Testi</i>	-	<i>chi2 (66) =194.583 (Prob>chi2=0.0000)</i>	<i>chi2 (66) =178.489 (Prob>chi2=0.0000)</i>
<i>Friedman Birimler Arası Bağımsızlık Testi</i>	10.989 (Prob>0.4442)	-	-

Tablo 5, araştırmada kullanılan modelin ve tahmincinin seçimi için gerçekleştirilen testleri toplu olarak sunmaktadır. Tablo incelendiğinde her üç model için de F ve LR testlerindeki hipotezin reddedilebildiği dolayısıyla her üç model için de birim etkiler ve zaman etkilerin mevcut olduğu görülmektedir. Bu sebeple uygun modelin seçilmesi için Hausman testine başvurulmuştur. 1. modelde Hausman testi hipotezi reddedilemezken 2. ve 3. modellerde Hausman testi hipotezi reddedilebilmiştir. Bu durumda 1. modelde tesadüfi etkiler; 2. ve 3. modellerde ise sabit etkiler modeli tercih edilmiştir.

Gerçekleştirilen varsayım testleri neticesinde 1. modelde değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarının mevcut olduğu görülmüştür. Bu sorunların varlığında tutarlı tahminler gerçekleştiren Arellano, Froot ve Rogers tahmincisi 1. modelin tahmininde kullanılmıştır. 2. ve 3. Modellerde ise değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun bulunduğu görülmektedir. Bu sorunların varlığında tutarlı tahminler sunan Driscoll ve Kraay tahmincisi, 2. ve 3. modellerin tahmininde kullanılmıştır.

Araştırmanın Bulguları

Tablo.6. çalışmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkileri ortaya koyan analizin sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 6: Analiz Sonuçları

	Model 1	Model 2	Model 3
	<i>(Tesadüfi Etkiler Modeli – Arellano, Froot ve Rogers Tahmincisi)</i>	<i>(Sabit Etkiler Modeli – Driscoll ve Kraay Tahmincisi)</i>	<i>(Sabit Etkiler Modeli – Driscoll ve Kraay Tahmincisi)</i>
	<i>KATPAY</i>	<i>MEVPAY</i>	<i>FARKPAY</i>
<i>BUY</i>	1.295984*** (14.24)	0.4742594* (2.10)	0.100472 (0.20)
<i>CARI</i>	0.0241411 (1.35)	-0.0023001 (-0.46)	0.0006631 (0.11)
<i>KALD</i>	-0.0031486 (-0.10)	-0.0147221* (-1.91)	0.0081037 (0.72)
<i>BORCOD</i>	0.00004 (0.03)	-0.0000806 (-0.51)	0.0007938 (1.54)
<i>KAR</i>	0.0789161 (1.13)	-0.1117877*** (-3.74)	0.0820095** (2.92)
<i>VER</i>	-0.0881668*** (-4.64)	-0.0123555 (-1.06)	0.0179369 (0.61)
<i>IST</i>	-0.0005665 (-0.79)	-0.0013144*** (-5.15)	0.0012351*** (5.33)
<i>DUMF</i>	0.0296913*** (2.87)	Model Sebebiyle Kullanılmaz	Model Sebebiyle Kullanılmaz
<i>YAT</i>	-0.0601587 (-0.65)	-0.0888697*** (-3.68)	0.042372 (0.94)
<i>KOBI</i>	0.0767055*** (3.43)	-0.0065049 (-0.50)	0.0088612 (0.79)
<i>Sabit</i>	-0.0197859 (-0.46)	0.0853079*** (3.37)	-0.0513508 (-0.81)

Parantez içindeki değerler t ve Z değerlerini göstermektedir.

***, **, * sırasıyla %99, %95 ve %90 güven seviyesini ifade etmektedir.

İlk modelin sonuçlarına göre, sektörlerin katılım bankaları kredi portföyü içerisindeki payı ile sektör büyüklüğü, sektör verimliliği, sektörün doğrudan toplumsal fayda içermesi durumu ve sektör içerisindeki KOBİ payı arasında istatistiki olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Sektör büyüklüğünün artması, sektörün doğrudan toplumsal fayda içermesi ve sektör içerisindeki KOBİ payının artması sektörün katılım bankası kredi havuzundan aldığı payı artırırken; sektör verimliliğindeki artış sektörün katılım bankası kredi havuzundan aldığı payı azaltmaktadır.

İkinci modelin sonuçlarına göre, sektörlerin mevduat bankaları kredi portföyü içerisindeki payı ile sektör büyüklüğü, sektör borçluluğu, sektör kârlılığı, sektör istihdam yaratma kapasitesi ve sektör yatırım niyeti arasında istatistiki olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Sektör büyüklüğündeki artış, sektörün mevduat bankası kredi havuzundan aldığı payı artırırken; sektör borçluluğu, sektör kârlılığı, sektör istihdam yaratma kapasitesi ve sektör yatırım niyetindeki artış, sektörün mevduat bankası kredi havuzundan aldığı payı azaltmaktadır.

Üçüncü modelin sonuçları, sektörlerin katılım bankaları-mevduat bankaları ticari kredi portföyü payları arası fark ile sektör karlılığı ve sektörün istihdam yaratma kapasitesi arasında istatistiki olarak anlamlı ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Sektör karlılığının ve sektörün istihdam yaratma kapasitesinin artması, sektörün katılım bankası ve mevduat bankası kredi havuzlarından aldığı pay arasındaki farkı arttırmaktadır.

Araştırma bulguları toplu olarak incelendiğinde, büyük sektörlerin daha yüksek kaldıraç kullanabilmesi, borcu daha kolay yönetebilmesi ve krediye daha kolay erişebilmeleri sebebiyle bankaların ticari kredi havuzundan daha yüksek pay aldıkları ve bu bulgunun Okura (2008) ile Hallajian ve Tilehnoe (2016) çalışmalarının bulguları ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Analiz sonucunda katılım ve mevduat bankalarının ticari kredilerde sektör tercihi yaparken kullandığı kriterlerin birbirinden farklı olduğu çıkarımını

yapmak mümkündür. Katılım bankalarının sektör tercihinde farklı fon tahsis yöntemlerinin ve bankacılık hedeflerinin etkisi ile daha çok finansal olmayan değişkenlere odaklandığı; mevduat bankalarının ise sektör tercihinde hem finansal hem de finansal olmayan değişkenleri bir arada kullandığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu, Özen (2019) ve Çidem (2020) gibi çalışmalarda yer verilen teorik çerçeveye uyum içerisinde yer almaktadır.

Borçluluk ve kârlılık değişkenlerinin katsayıları, mevduat bankalarının kredilendirme faaliyetinde sektörün borç yönetme ve nakit yaratma kapasitesini önceliğini göstermektedir. Mevduat bankaları, sektörün ve kredilendirilen faaliyetin ne kadar kâr elde ettiğinden ziyade o sektörler verilen kredinin geri dönüşü ile ilgilenmektedir ve yüksek borçluluğa sahip sektörler portföylerinde daha az yer vermektedir. Bu bulgu, kaldıraç ile oluşan yüksek temerrüt riskine sahip firmaların bankalar için daha az çekici hale geldiği yönündeki Di Patti vd (2015) çalışmasının bulguları ile uyum içerisinde yer almaktadır. Kârlı sektörler, mevduat bankalarının kredi portföyünden daha düşük pay almaktadır ve bu durum, kârlılığı yüksek olan sektörlerin Finansal Hiyerarşi Teorisi (Myers ve Majluf, 1984) gereği dış borçlanmaya daha geç ihtiyaç duyacağı ve bu sebeple de kârlılığı yüksek firmaların daha az kredi kullanacağı (Chen, 2004; Gropp ve Heider, 2010) yönündeki teoriyle uyum göstermektedir. Bununla birlikte katılım bankalarının kredi portföyü üzerinden elde edilen bulgu söz konusu bulgularla çelişmektedir. Çünkü mudaraba ve müşaraka gibi kâr ortaklığına dayalı sistemlerin varlığında elde edilen kâr, katılım bankaları için oldukça önemli bir göstergeden; mevduat bankaları için borç ödeme kabiliyetinin gerisinde kalan bir gösterge olarak öne çıkmaktadır. Bu sebeptendir ki model 3'te görüleceği üzere sektör kârlılığı arttıkça sektörün katılım bankası kredi payı ile mevduat bankası kredi payı arasındaki fark artmaktadır.

Sosyal katkı göstergesi olarak modelde yer alan sektör istihdam yaratma kapasitesi, sektörün doğrudan toplumsal fayda içerme durumu ve sektörün KOBİ payı değişkenleri üzerinden elde edilen sonuçlar, katılım bankalarının ticari kredi tahsisinde önceliği kriterleri açıkça ortaya koymaktadır. Sektörün istihdam yaratma kapasitesi arttıkça mevduat bankalarının kredi

havuzundaki sektör payı azalmaktadır ve benzer şekilde sektörün istihdam yaratma kapasitesi arttıkça katılım bankası kredi payı ile mevduat bankası kredi payı arasındaki fark büyümektedir. Bu durum, katılım bankalarının istihdam sağlayan sektörleri finanse etmekte istekli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. İlk model sonuçları, doğrudan toplumsal fayda içeren sektörlerin (eğitim ve sağlık gibi) katılım bankası ticari kredi havuzundan pay alma hususunda avantajlı olduklarını göstermektedir. Yine ilk modele göre, sektör içerisinde daha yüksek KOBİ payının olması sektörün katılım bankası kredi portföyünden daha yüksek pay almasını sağlamaktadır. Her üç değişken üzerinden elde edilen sonuçlar katılım bankalarının kredilendirme faaliyetinde toplumsal hedefleri de gözettiğini açıkça ortaya koymaktadır. Burada elde edilen bulgular da Özen (2019) ve Çidem'de (2020) vurgulanan katılım bankalarının, geleneksel bankalardan farklı olarak kârın yanında sosyal faydayı da göz önünde bulundurduğunu belirten teorik çerçeve ile uyum göstermektedir.

Yatırım niyetine ilişkin model tahmin sonuçları, bankalar arası farklılıklar hakkında ek ipuçları sağlamaktadır. Katılım bankacılığının proje bazlı ve daha uzun vadeli fon tahsisi sebebiyle yatırımları finanse etmekte mevduat bankalarına göre üstün olmasını beklemek mümkündür. Her ne kadar ilk modelde yatırım niyeti ile bağımlı değişken arasında istatistiki olarak anlamlı ilişki kurulamamış olsa da ikinci model üzerinden elde edilen veri, yatırım niyeti yüksek sektörlerin mevduat bankalarından daha az kredi payı aldığını göstermektedir. Bu durum dolaylı da olsa, katılım bankalarının tercih ettiği fon kullanım yöntemlerinin yatırım finansmanına daha uygun özellikler içerdiği ve bu sebeple de katılım bankalarının kredi portföylerinde daha fazla yatırım finansmanına yönelik ürün bulunacağı yönündeki (Özulucan ve Deran, 2009) teoriyle uyum içerisinde.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma, katılım bankaları ve mevduat bankalarının fon tahsisi tercihleri arası farklılıkları ortaya koymaktadır. Mevduat bankaları fon tahsisinde daha çok borç ödeme gücü ve borç yönetme kapasitesi gibi değişkenlere odaklanırken; katılım bankaları bu süreçte toplumsal hedefleri gözetmekte

ve sektörlerin finansal olmayan özelliklerini incelemektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında ise iki faktör etkilidir. Bu faktörlerden ilki katılım bankalarının ortaya çıkmasını sağlayan teorik altyapıdır. Bu teorik altyapı, finansal sektörün kâr odaklı bakış açısını toplumun tümünün faydasını gözeten, adil ve dengeli paylaşım içeren bir bakış açısı ile değiştirmeyi amaçlayan normatif bir yapıya sahiptir. Bu durum katılım bankalarının sektör tercihini, toplumsal katma değeri yüksek sektörler üzerinde yoğunlaştırmıştır. İkinci faktör ise katılım bankaları ve mevduat bankalarının fon tahsis araçlarının birbirinden farklı özelliklere sahip olmasıdır. Katılım bankasının proje bazlı, daha uzun vadeli, kâr ortaklığına dayalı fon tahsis araçları, bu bankaların sektör tercihinde yalnızca finansal göstergeler yerine sektörlerin finansal olmayan göstergelerine de odaklanmasını beraberinde getirmiştir.

Mevduat bankaları ve katılım bankalarının farklı sektör tercihleri ve fonlama hedefleri bu bankaların ticari kredi sektör dağılımının birbirinden çok farklı şekilde oluşmasına ortam hazırlamıştır. Katılım bankaları, kendi amaçlarına uygun olarak imalat, inşaat ve ticaret gibi sektörlerde aşırı yoğunlaşırken; mevduat bankaları daha dağınık bir ticari kredi portföyüne sahip olmuştur. Bu sebeple elektrik, gaz, su kaynakları üretim dağıtımı, taşımacılık-depolama, tarım ormancılık ve balıkçılık, konaklama ve yiyecek hizmetleri gibi sektörler mevduat bankalarının ticari kredi portföyünde daha yüksek paya sahipken; inşaat ve imalat gibi sektörler katılım bankaları kredi portföyünden daha yüksek paylar almışlardır.

Çalışma sonuçlarına ışığında, firmaların katılım bankacılığı sektöründen fon sağlama süreçlerinde toplumsal katma değerlerini gözden geçirmeleri; mevduat bankalarından fon sağlama süreçlerinde ise borç yönetme kabiliyetlerini geliştirmeleri önerilmektedir.

Çalışmada yer verilen ampirik sonuçların başkaca sektör değişkenlerinin varlığı altında farklı metodoloji ve farklı kapsamlarda yeniden test edilmesi, çalışmanın akademiye olan önerisi olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Asutay, M. (2011). Conceptualising and locating the social failure of islamic finance: aspirations of islamic moral economy vs the realities of islamic finance. *Frontier of Islamic Economics and Finance: New Challenges*, 11(2), 93-113.
- Auer, R., Matyunina, A., Ongena, S. (2022). The countercyclical capital buffer and the composition of bank lending. *Journal of Financial Intermediation*, 52, 1-17.
- Aysan, A.F., Disli, M. Adam, N., Ozturk, H. (2016). Is small the new big? Islamic banking for SMEs in Turkey. *Economic Modelling*, 54, 187-194.
- Bafra, E. (2015). İslami banka kavramı karşısında özel finans kurumu'ndan katılım bankası kavramına geçiş bir çelişki midir?. *Ekonomik Yaklaşım*, 26(95), 71-88.
- Bahadır, B., Valev, N. (2019). Credit information sharing and the shift in bank lending towards households. *International Journal of Finance & Economics*, 26(1), 60-72.
- Berger, A. N., Klapper, L. F., Udell, G. F. (2001). The ability of banks to lend to informationally opaque small businesses. *Journal of Banking and Finance*, 25, 2127-2167.
- Chen, J.J. (2004). Determinants of capital structure of Chinese-listed companies. *Journal of Business Research*, 57(12), 1341-1351.
- Claeys, S., Hainz, C. (2007). Acquisition versus greenfield: The impact of the mode of foreign bank entry on information and bank lending rates. *Sveriges Riksbank Working Paper Series*, 210.
- Çidem, T. (2020). Türkiye'de katılım bankacılığı: mevcut durum, tartışmalar ve öneriler. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- De Haas, R., Ferreira, D., Taci, A. (2010). What determines the composition of banks' loan portfolios? evidence from transition countries. *Journal of Banking & Finance*, 34 388-398.
- De la Torre, A., Martinez Peria, M.S., Schmukler, S.L. (2008). Bank involvement with SMEs: Beyond relationship lending. *World Bank Policy Research Working Paper*, 4649.
- Di Patti, E.B., D'Ignazio, A., Gallo, M., Micucci, G. (2015). The role of

- leverage in firm solvency: evidence from bank loans. *Italian Economic Journal*, 1, 253-286.
- Farooq, M.O.(2015). Islamic finance and debt culture: treading the conventional path?. *International Journal of Social Economics*, 42(12), 1168-1195.
- Frieder, L. Martell, R. (2006). On capital structure and the liquidity of a firm's stock. *Purdue University Working Paper*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=880421 adresinden erişilmiştir.
- Farooq, M.O., Taher, N.E., Alkhenazi, A.A. (2018). Sectoral distribution and islamic finance: comparative study of conventional and islamic banks in Bahrain. *Journal of Islamic Financial Studies*, 4(2), 103-121.
- Gropp, R. Heider, F. (2010). The determinants of bank capital structure. *Review of Finance*, 14(4), 587-622.
- Hallajian, E., Tilehnoei, M.H. (2016). Impact of firm size on leverage: an empirical study of companies listed on NSE of India. *International Journal of Scientific Research*, 5(5), 99-101.
- Haselmann, R. Wachtell, P. (2010). Institutions and bank behavior: legal environment, legal perception, and the composition of bank lending. *Journal of Money, Credit and Banking*, 42(5), 965-984.
- Hill, R.C., Griffiths, W.E., Lim, G.C. (2011). *Principles of Econometrics (4th Edt.)*. Phoenix: Wiley& Sons.
- Kennedy, P.,(2008). *A Guide to Econometrics(6th Edt.)*. Malden: Blackwell Publishing.
- Lipson, M., Mortal, S. (2009). Liquidity and capital structure. *Journal of Financial Markets*, 12, 611-644.
- Margaritis, D., Psillaki, M. (2007). Capital structure and firm efficiency. *Journal of Business, Finance and Accounting*, 34(9), 1447-1469.
- Myers, S.C., Majluf, N.S. (1984). Corporate financing and investment decisions when firms have information that investors do not have. *Journal of Financial Economics*, 13(2), 187-221.
- Naim N. Y. A., Rahman A. N. A. (2023). The effects of internal governance factors on lending portfolio composition in islamic banks. *International Journal of Financial Studies*. 11(3), 85-101.
- Okura, M. (2008). Firm characteristics and access to bank loans: an

- empirical analysis of manufacturing SMEs in China. *International Journal of Business and Management Science*, 1(2), 165-186.
- Omar, F.A., Haq, M.A (1996). *Islamic Banking Theory, Practice and Challenges (1st ed.)*. London: Oxford University Press.
- Özen, E. (2019). Katılım bankacılığına özgü yatırım araçları ve dünyada katılım bankacılığı. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Özulucan, A., Deran, A. (2009). Katılım bankacılığı ile geleneksel bankaların bankacılık hizmetleri ve muhasebe uygulamaları açısından karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 85-108.
- Panda, S. K., Panda, G. P., Swain, A. K.(2017). Determinants of priority sector lending of Indian public sector banks: an econometric analysis. *International Journal of Research-Granthaalayah*, 5(7), 461-473.
- Park, H.M.,(2011), Practical guidelines to panel data modeling: a step by step analysis using stata. *Tutorial Working Paper*. Graduate School of International Relations, International University of Japan.
- Sevastyanova, E. P. (2008). Determinants of composition of banks' loan portfolios in Russia. *Journal of Siberian Federal University*, 3(1), 391-397.
- Sevüktekin, M. (2013). *Ekonometriye Giriş*. Bursa: Dora Yayınevi.
- Tatoğlu, F. Y. (2016). *Panel Veri Ekonometrisi*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Tayem, G. (2022). Loan portfolio structure: the impact of foreign and Islamic banks. *EuroMed Journal of Business*, Yayın hazırlığında. <https://doi.org/10.1108/EMJB-11-2021-0170>.
- Terzi, A. (2013). Katılım bankacılığı: kitaba uymak mı, kitabına uydurmak mı?. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 55-76.
- Van Tassel, E., Vishwasrao, S. (2007). Asymmetric information and the mode of entry in foreign credit markets. *Journal of Banking and Finance*, 31, 3742-3760.

EXTENDED ABSTRACT

Participation banks differ from traditional deposit banks in terms of their fund sources-usages, activities, motivations and way of doing business. This difference can be observed in Turkish banks' lending data saliently. Sector shares in participation and deposit banks' commercial loan portfolio differ greatly over the period of post financial crisis (2009-2021). In Turkey, while participation banks have more concentrated commercial credit pool in terms of sector preferences deposit banks prefer more scattered credit pool. For example, in participation banks three biggest sector constitute about % 73 of the commercial credit portfolio while in deposit banks, same sectors constitute only %58 of the portfolio. Similarly, in participation banks' commercial credit portfolio, medium size sectors' (like electricity- gas-water, logistics, mining, agriculture and accommodation) share is %13 and same sectors' share in deposit banks' commercial credit portfolio is %22. Undoubtedly, sectors' commercial credit use varies according to their volume, liquidity, leverage, solvency, efficiency and many different sector characteristics but lender's motivation, way of doing business and targets also may have effect on sectors' credit use. Differentiated commercial credit shares of the same sectors in participation and deposit banks verify this truth. This situation makes the questions of "what is it that makes some sectors to take bigger/smaller shares from participation/deposit banks' commercial credit portfolio?" and "why do participation banks have different sector preferences in terms of commercial loans when they compare with deposit banks?" worth asking. This paper searches for answers of these two questions.

The paper has three main purposes. The first one is to analyze sectoral distribution of participation banks and deposit banks' commercial loans. By this means, it is possible to determine sectors' shares in the loan portfolios of participation banks and deposit banks. In addition, it can be clearly observed whether there is any difference between the sector shares of the participation and deposit banks' commercial loan portfolio. The second purpose of this paper is to identify the sectoral characteristics that determine distribution of participation and deposit banks' commercial loan portfolio. In this way, banks' motivation, targets and criteria in commercial lending

can be learned. Also it can be found out if there is any difference between the commercial lending criteria and motivation of participation banks and deposit banks. The final purpose of this paper is to reveal the reasons of the differences between the sectoral shares in commercial loans of participation banks and traditional deposit banks. Thus, what makes some sectors to take bigger/smaller shares from participation/deposit banks' commercial credit portfolio can be clarified.

Existing literature reveals that banks' credit portfolio preferences are determined by bank-specific characteristics and external regulations. Bank type, bank size, bank ownership structure and the structure of bank boards stand out as bank-specific characteristics that affect the loan portfolio composition. On the other hand, capital regulations, legal environment characteristics and credit information sharing are the subject of papers that study the external regulation's effect on credit portfolio composition. This study aims to contribute to the literature in terms of discussing the effects of sector (customer) characteristics as well as the type of bank in the composition of bank loan portfolio.

The paper use Turkish banks' loan portfolio composition (in terms of sectors) data and financial and non-financial sectoral data. Yearly loan portfolio composition of participation and deposit banks between the years 2009-2021 is obtained through Turkish Banking Regulation and Supervision Agency's monthly banking sector data. 12 sectors that have highest credit use are chosen for credit distribution analysis. These sectors' financial information (volume, liquidity, leverage, profitability, solvency) and non-financial information (efficiency, employment generation capacity, presence of direct social benefit, investments and SME share in the sector) is used in the analysis. Yearly sectoral financial and non-financial data between the years 2009-2021 is obtained from Central Bank of Turkey's company account statistics. Three models that contains 156 observation for each variable are established in concordance with research purposes. The first model uses sectoral credit shares in participation banks' commercial credit portfolio as dependent variable and sectors' financial and non-financial characteristics as independent variables. The second model uses sectoral credit shares in deposit banks' commercial credit portfolio as

dependent variable and sectors' financial and non-financial characteristics as independent variables. Lastly in the third model, the difference between sector shares in participation banks and deposit banks' commercial credit portfolio is used as dependent variable and sectors' financial and non-financial characteristics as independent variables. Independent variables' ability to explain sectoral credit shares in banks' commercial credit portfolio is tested through panel data regression analysis. After conducting tests for model and estimator selection, optimal regression methods are determined for each model.

Panel data regression analysis reveals statistically significant relationships between models' some dependent and independent variables. According to analysis results, sectoral share in participation banks' loan portfolio is affected by sector's asset size (volume), presence of direct social benefit and SME share in the sector positively and sector efficiency negatively. On the other hand, sectoral share in deposit banks' loan portfolio is affected by sector asset size (volume) positively and sector's leverage, profitability, employment generation capacity and investments negatively. Lastly, the difference between sector shares in participation banks and deposit banks' commercial credit portfolio is affected by sector profitability and employment generation capacity positively. Results show that participation banks focus more on non-financial sector characteristics in commercial credit sector preference while deposit banks' main focus is sectors' financial indicators. Furthermore, results verify that participation banks have non-financial motivations beside their financial targets in their banking activity as it emphasized in the literature. Another important implication of the analysis is that some sectors' structural characteristics are more appropriate to borrow a loan from participation banks and some sectors' structural characteristics are more appropriate for deposit banks. This situation brings the sectoral division of the commercial credit market between participation banks and deposit banks. Deposit banks allocate higher share for sectors like electric, gas, water, logistics, agriculture, and accomodation while participation banks allocate higher share for manufacturing, construction, trade, education and health.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarın her birinin mevcut araştırmaya katkı oranı aşağıda belirtildiği gibidir. Yazar'ın araştırmaya katkı oranı %100'dür.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır. Araştırmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.